

Havad község lapja **Kolumpszó**

II. Évfolyam - 2. szám - Június 2007

Madaras Józsefre emlékezünk

Madaras József, Kossuth- és Balázs Béla – díjas, érdemes művész, a pilisi Máriahalom nyugdíjas magánpanzióban hunyt el 2007. április 24-én.

A színész 1937. augusztus 16-án született Rigmányban. Marósként kezdte, majd kertészként is dolgozott. 1958-ban elvégezte a Színművészeti Főiskolát és több neves színházban játszott. 1971-1974 között a Nemzeti Színház, 1978-tól a Mafilm társulatának tagja volt. 1982-től rendezett is.

A hatvanas évektől több mint harminc filmben szerepelt. Legnépszerűbb szerepe a Kántor című tévéfilmsorozat Csupaki őrmestere volt.

1992-ben agysérülést szenvedett, hónapokig kómában volt, élet és halál között lebegett. Felgyógyulása után, 1999-ben tért vissza, Buharovok: Egy másik ember iránti féltés diadala című kísérleti filmjével.

2000-ben a Magyar Filmszemle Életműdíjasa lett. Utolsó epizódszerepét Szabó István Rokonok-jában nyújtotta 2006-ban. Madaras szerepeinek sora az egyszerű emberek, a feltörekvő népi hősök igazságáról és nehézségeiről szól. Robosztus munkás- és parasztfigurák, sorssal elégedetlen, kitörni vágyó kisemberek megszemélyesítőjeként vált ismertté.

Nevével sok magyar filmben találkozhatunk, személye megkerülhetetlen a magyar film elmúlt két – három évtizedes történetében. Szerepeit mindig konokul komolyan vette filmben és színpadon egyaránt, ő az, aki "mindennap forradalmárnak érezte magát, nemcsak állami ünnepeken".

Gáspárik Attila írta róla halála után: " Volt egy tervem, évek óta. Madaras József kiváló színészt szerettem volna elvinni születési helyére, Rigmányba. Az általam nagyon tisztelt mű-

vész sokszor emlegette gyerekkora Erdélyét. Évek óta beteg volt. Vártam, hátha felépül. Most már sajnos nem fog sikerülni. Ő mindig büszke volt származására, származási helyére. Vajon vele is hálátlanok leszünk."

Vele már életében hálátlanok voltak, őt már életében elfeledték, a balesete óta a sok barát közül kevesen látogatták. Magányos, beteg emberként halt meg a kiváló művész.

Rigmányban született, innen indult az életútja, úgy emlékezünk rá, mint Rigmány leghíresebb emberére. Kultúrházat, iskolát kellene elnevezni róla, hogy fennmaradjon a neve.

Balogh Irma, Rigmány

A napfény áldása és veszélyei

A napfény maga az élet. A napfényből merítjük az életet adó meleget és a szervezet számára fontos vitaminokat, de nem szabad elfelejtenünk, hogy ennek a tűzforró planétának egyes sugarai számunkra halálosak is lehetnek. A „gyilkos sugarak” a napsugárzás ultraibolya hullámhosszú tartományába tartoznak, és ezeknek nagy részét a Földet körülvevő légkör ózonpajzsának nevezett része szűri ki. Napjainkban nagyfokú környezeti, légköri szennyezéssel az ózonpajzs jelentős mértékű elvékonyodása tapasztalható. Ennek következtében, a Földet és rajta az embert is, a Nap „áldott” sugarai mellett, egyre több káros sugár is éri.

Az idén különösen hamar ránk köszöntött a nyár, nagyon meleg napokat és sok napsugarat ígérve. Ebben az időszakban az emberi szervezetre leselkedő veszélyek? A napszúrás vagy hőguta és a napsugár által kiváltott bőrbántalmak.

A napszúrás tulajdonképpen a testhőmérsékletet szabályozó rendszer károsodása, amely tartós nap- vagy hőhatásnak, a helytelen só és folyadék bevitelének, illetve a kimerítő fizikai terhelésnek a következménye. Nagy melegben, magas páratartalom mellett, fizikai munkát végezve, a test hőmérséklete megemelkedik, az erek kitágulnak, verejtékezésel folyadékot veszítünk, a vérnyomás leesik, a szívverés felgyorsul, és a keringési zavar ájulásban nyilvánulhat meg. Ez a napszúrás enyhébb formája, mely a beteg lefektetésével, hűvös, szellős helyre történő elhelyezésével és hideg folyadék itatásával gyorsan rendeződik. A napszúrás súlyosabb formája a hőguta, amely életveszélyes állapot és kómához, halálhoz vezethet, ezért orvosi ellátást igényel. Tünetei: nyugtalanság, tudatzavar, magas láz, szaporított szívverés, nagyfokú izzadás,

hányás, eszméletvesztés. Amíg orvosi segítség érkezik, a beteget hűvös, szellős helyre kell fektetni, stabil oldalfekvésben, vigyázva, hogy a légutak szabadon maradjanak, közben pedig hűtsük a testet hűvös, vizes borogatással vagy vízzel.

A napszúrás megelőzése egyszerű: kerüljük a tűző napot, délelőtt 11 és délután 3 óra között, fogyassunk sok hideg folyadékot – vizet és ne alkoholos italt –, fejünket védjük könnyű, szellős szalmakalappal.

A test bőrét hosszabb ideig érő erős napsugár azonnali és később jelentkező bőrbántalmakat okoz.

Azonnali bőrbántalom a bőr megégése. A fájdalom a naphatás után kb. 1 órával kezdődik és 24 órán át erősödik. Súlyos esetben másodfokú égéshez hasonló hólyagok képződnek és általános tünetek: fejfájás, láz, hidegrázás, hányinger kísérheti. A megégett bőrfelület pár nap múlva lehámlik. Helyi kezelésként használhatunk kamilla levendula, körömvirág tartalmú krémeket, amelyek nyugtatják a bőrt és csillapítják a fájdalmat.

Életünk során a testünket ért sugárzás összeadódik, ezért időskorban a fénynek kitett felületeken, mély ráncokon kívül, világos vagy sötétbarna foltokat, körülírt, a bőrfelszínből kiemelkedő durva felületű bőrképződményeket észlelünk, amelyek gyakorta rákosan elfajulnak. A legnagyobb gondot jelentő, később jelentkező, nap okozta bőrbántalom a melanoma nevezetű, nagyon

rosszindulatú bőrdaganat. Ezt a bőrben található melanocitának nevezett fekete-barna festékanyagot termelő sejtek rosszindulatú elfajulása okozza. Világszerte, évente 10 % -kal nő ezen megbetegedések száma, főleg a 40-45 évesek körében. A daganat, 30%-ban, meglévő anyagjegyből alakul ki, ezért ezeket védenünk kell a nap sugaraitól, ruházattal eltakarva, magas számú napvédő faktort tartalmazó krémmel bekenve minden alkalommal.

Végkövetkeztetésként, a Nap káros hatásaitól védjük szervezetünket: minél kevesebbet tartózkodjunk 11-15 óra között a napon, melegben fogyasszunk sok folyadékot, védjük fejünket, illetve testünket világos színű, szelős kalappal, öltözettel és a védtelenül hagyott bőrt védőfaktort tartalmazó naptejjel, krémmel kenjük be, figyeljünk a meglévő anyagjegyeink elváltozására, illetve az újonnan megjelenőkre.

Tamás Gabriella,
havadi családorvos

Okos Domokos

A májusi esőnek minden cseppje aranyat ér.

Június, ha esős, meleg, vígan lehetnek az emberek.

Medárd, ha derül, a nyár sikerül. (VI. 8.)

Ha harmatos Barabás, száraz lesz az aratás. (VI. 11.)

(néhai gegesi Pap Jóska bá
hagyatékából)

A koma

A község falvai híresek voltak a jó minőségű gyümölcsöikről. Az egyik legértékesebb gyümölcs a cseresznye volt. A jó állagú, ropogós cseresznyét főlvásárolták helyben, de a közelebbi piacokra is szállították kisebb tételekben. Az asszonyok olyan falvakba is eljártak egy-egy "hát cseresznyével", ahol nem termesztették. Erre a kifejezetten cseresznyeszállító kosár volt alkalmas, amely magas fonott kosár volt, egyik fele homorú, a másik meg domború. A homorú rész jól illeszkedett az ember hátára. Két ilyen kosarat összekötöttek, és a vállukon szállították, így a gyümölcs nem veszített a minőségéből. Főztek belőle finom ízet, de kiváló aromájú pálinkát is. A cseresznyét tetszetős termésénél fogva másra is felhasználták. Cseresznyeszédéskor a kislányok a kettős ágú cseresznyéből fülbevalót tettek, azaz fölakasztották a fülükre. De cseresznyéből készült a "koma" is, amely vidékünknek jellegzetes cseresznyedíszje volt. A nevét már csak a szőlés őrzi - úgy áll, mint a koma - amelyet a tömőten álló gyümölcsökre értenek. A múlt század ötvenes éveiben még készítették a komát mind Gegesben, mind Havadon, de bizonyára a többi faluban is. A komát cseresznyeszédéskor piros ropogós cseresznyéből készítették, lehetett fehér ropogóst is tenni bele, de az hamar megbarnult. Vágtak egy 50-70 cm-es pálcát, és ezt körbe rakták cseresznyével. Felül kezdték, és

egy szemet a pálcá végére tettek, majd a száraz cseresznyét kezdték körbe kötözni a botocska körül. Jó erős házicérnát használtak erre a műveletre. A cseresznyét odafogták a pálcához, megtekerve a cérnával, majd újabb sor következett úgy, hogy a cseresznyeszemek érték egymást akár a csuszán a töröküzaszemek. Ha elkészült, a végére kötöt tettek, hogy lehessen megfogni, vagy fölakasztani. A "koma" szerelmi jelkép is volt, amelyet a legények ajándékoztak a kedvesüknek. Nemcsak ilyen egyágas, hanem tetszetősebb komát is készítettek. Levágtak egy lucfenyő (erdei fenyő) csemetének a hegyét, a héját lehántották, egy napig szikkadt, hogy a gyantától ne ragadjon. Ezen az ághegyen a két sor ágból kiválasztottak kettőt-kettőt, amelyek a legerőteljesebbek voltak, és szív alakban behajlítva odaerősítették a törzshöz. Így alul formálódott egy nagyobb szív, felette a rövidebb ágacskákból, az alsóval átellenben, egy kisebb szív.

(folytatás a 6. oldalon)

Természeti értékeink – a ragadozómadarak

A dombvidék kitűnő élőhelyet biztosít számos ragadozó madárfaj számára. Adottságainak köszönhetően, az országban talán a legnagyobb ragadozómadár fajbőséggel itt találkozhatunk. Az Erdélyi Medence dombvidékét, különböző arányban, mozaikos nyílt terület és erdős táj jellemzi; az alacsonyabb területeken gertyános-tölgyes, míg a magasabb dombságon bükkös társulások találhatóak. Az erdőtlen, nyitott részeket általában mezőgazdasági területek (hagyományos, illetve modern kultúrákkal művelt), legelők, kaszálók, parlagok, valamint a települések és ezeket körbevevő, különböző felhasználás alatt álló területek jellemzik.

Az emberi tevékenységnek köszönhetően sajnos egyre jobban szűkülnek az erdőfelületek, de főképp az öreg parcellák eltűnése okozza a nagy problémát. A monokultúrák és az intenzív mezőgazdaság további veszélyeztető tényezők, ugyanis ezek növény-

és állatfajokban szegény élővilágot eredményeznek. Az Erdélyi Medencében az erdős és erdőtlen területek arányának, valamint ezek minőségének függvényében alakul ki az itt otthont találó ragadozó madarak száma és fajbősége.

A ragadozómadarak a régi ember számára tiszteletet parancsoltak, gondoljunk csak a bércek felett méltóságteljesen keringő szirti sas látványára, vagy a sziklaszirtek között nyílsebesen száguldó vándorsólyomra, hogy csak párat említsek.

E madarak iránti tiszteletet mi is tükrözné jobban, mint a szimbólumok, melyekkel egyaránt találkozhattunk ez idők táján a különféle pénzérméken, harci lobogókon, királyi és császári címereken, stb.

Nemzetünk különösképpen is tisztelte ezeket a madarakat, melyek közül főleg a sólymokat nagy becsben tartva, hűséges társként kezelte. Elsősoban va-

dászataiban tulajdonított nagy szerepet nekik, ahol az ember a sólyom segítségével tett szert a zsákmányra, de az erdélyi sólymokkal a Török Birodalom számára adóztak is.

És itt még nem is beszéltünk a Turul-ról! Nem zárhatjuk ki a Turul mondának azon valós hátterét, hogy honfoglaló őseinknek az „útmutató Turulmadarat” kellett követni nyugat felé, mindaddig amíg látták azt, s az a Kárpát-medencében tűnt el végleg szemek elől. És... ha az Árpád népéből való pusztai embert megkérdezték származásáról, belekezdett egy mondába az Árpádok ősapjáról; a Turulról. És ugye ott van Emese álmában is, mikor a jóslatot követő éjszakán Ügek felesége, a jószágos és kegyes nagyasszonynak, Emesének megjelent álmában Isten szent madara, a Turulmadár; menyeyi fénné változott, és így szólt Emeséhez: „Néped a megpróbáltatások éveit méltóságosan viselte. Istenét soha nem hagyta el. Ezért az Úr kegyelméből fiad születik, ő és utódai dicső uralkodói lesznek népednek. Ez Isten akarata.”

Persze, a Turul legendája fölött a köd most sem oszlott fel teljesen, sokan vitatják a minapig, hogy mi is volt igazából. Sokan sast, keselyűt, vagy épp a kerecsensólymot látják a Turulban, de bárkinek is lenne igaza, egy dolog bizonyos, az, hogy a legenda alanya egy ragadozómadár volt.

Sajnos napjainkban a ragado-

Turul-émlékmű Tatabányán

zomadarak egyáltalán nem örülnek olyan nagy népszerűségnek, mint az a múltban volt. Rohanó világunkban egyre kevesebb figyelmet szentelünk a természet értékeinek, pedig ezeket igazán mi, a természet közelében élő és dolgozó emberek kellene a legjobban ismerjük és óvjuk.

Az ember tudatos vagy nem tudatos – de mindenkor öncélú – természetkárosító munkájának eredményeképpen tűnt el térségünkben a korábban még itt költő barna kánya és törpesas, melyek már nem valószínű, hogy még egyszer visszatérnek.

Az ember kétféle osztotta az állatvilág képviselőit és ezeket „káros”, illetve „hasznos” bélyeggel látta el, annak függvényében, hogy számára hasznot hajtanak vagy éppen kárt okoznak. Ez alól a ragadozómadarak sem kaptak felmentést és az ember megkülönböztetés nélkül egy zárjegy alatt „ÜLŰ”-nek keresztelte őket.

Napjainkban az ülü általában és leggyakrabban az egerészölyvre és héjára vonatkozik, de ülünek neveznek minden nagyobb testű ragadozómadarat. Néhol kányának is nevezik ezeket a madarakat, mely nyilván a barna kánya egykori gyakoriságát jelzi, hiszen a vidéki ember nem különböztette meg a hasonló termetű, barnás színű madarakat.

Nagyon fontos, és tudnunk kell, hogy a baromfiakra csupán egy ragadozómadár jelenthet veszélyt, ez pedig a héja, mely erdeink egyik, még viszonylag gyakori ragadozómadara. Elsősorban erdei madarakat fogyaszt, de alkalomadtán a baromfiudvarokba

is ellátogat, ahol a figyelmetlen, számára igencsak könnyű prédát jelentő szárnyasok közül zsákmányolhat. Nagyon óvatos és éber madár, általában lesből támad, kevésbé mozog nyitott területeken, ellentétben az egerészölyvel, mely igen sokat látható az erdő vagy falu fölött keringve, híjjé hangját hallatva. Sajnos azonban mégis gyakran ez, a mezőgazdaság számára igen hasznos faj esik áldozatul az „ülü elleni” kampányoknak.

Jó tudnunk, hogy bár a héja alkalomadtán szárnyast csen el a baromfiudvarból, nagy és jól meghatározott szüksége van rá a természetnek. Ő egy pótolhatatlan láncszeme az ökoszisztémánknak és eltűnésével végső soron mi, emberek lennénk szegényebbek. A héja nagyban hozzájárul, hogy optimális szinten tartsa a varjak, szarkák, szajkók számát és hogy az ő életterében egy egészséges természet maradjon fenn, amire nekünk embereknek egyre nagyobb szükségünk van.

Hazánkban minden ragadozó madárfaj védett, az egyedek vagy fészkeik zavarása, elpusztítása

Egerészölyv (*Buteo buteo*)

Barna kánya (*Milvus migrans*)

büntető kihágásnak minősül. Legyünk megértőbbek hozzájuk, tiszteljük őket, ahogy azt elődeink példamutatóan tették.

Mivel e kis közlemény a dombvidéki embernek szól, a következőkben a Nyárad és Küküllő térségében honos fajok közül szeretnék röviden párat bemutatni.

Barna kánya (*Milvus migrans*)

Közepes termetű, enyhén villás farkú ragadozó madár, mely hajdan általánosan elterjedt volt országszerte. Napjainkban állománya igencsak megcsappant, szinte teljesen eltűnt; fennmaradt kis állománya elsősorban az ártéri erdőkben költ. Szinte mindenévő, Afrikában és Ázsiában a szemétteltelepek rendszeres látogatója. Nálunk elsősorban rágcsálókkel, békával és hallal táplálkozik, de nem veti meg a dögöt sem.

Fészket ágakból, fára építi. Vonuló madár, mely márciustól októberig tartózkodik tájainkon.

Egerészölyv (*Buteo buteo*)

A dombvidék leggyakoribb ragadozó madárfaja. Erdőben költ, fészket öreg fákra rakja.

(folytatás a 6. oldalon)

Héja (*Accipiter gentilis*)

(folytatás az 5. oldalról)

Vadászni a mezőgazdasági területeket, réteket, kaszálókat és legelőket keresi fel. Tápláléka majdnem kizárólag rágcsálók-ból áll. Részleges vonuló, az itt fészkelő állomány egy része télen feldúsul az északról érkező madarakkal.

Héja (*Accipiter gentilis*)

Erdőink jellemző ragadozó madara, ahol úgy fészkelési, mint táplálkozási feltételei biztosítva vannak. Ritkán az erdőn kívül is vadászik. Tápláléka többnyire madaraktól áll, melyeket röptükben fog el. Leggyakoribb zsákmányállatai a szajkó, a seregély és a különböző galambfajok. Állandó madár, az öregek télen is a fész-

Békászó sas (*Aquila pomarina*)

kelő terület közelében maradnak, a fiatalok kóborolnak.

Békászó sas (*Aquila pomarina*)

Leggyakoribb sas fajunk, Erdélyben igen jelentős állománya maradt fenn. Kizárólag öreg erdőkben költ, ahol a közelben nedves réteket, kaszálókat talál. Vadászterületei a mozaikos szántóföldek, mezőgazdasági területek, rétek, legelők, melyeken rágcsálókra és békákra vadászik. Április elejétől szeptemberig tartózkodik nálunk, telelőterületei Afrikában vannak.

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)

Gyakori ragadozó madarunk, a nyílt területek kedvelője. Saját fészket nem épít, szarkák, varjak elhagyott fészkeit foglalja el, néha épületekben is megtelepszik. Fásorokban, magányos fákon, ligetekben költ, kerüli a zárt erdőket. Jellegetes vadászterületei a szántóföldek, legelők, ahol rágcsálókra és nagyobb rovarokra vadászik. Vonuló faj, a telet Dél-Európában és Észak-Afrikában tölti, egyes példányai áttelelnek.

Daróczi J. Szilárd,
Milvus Csoport

(folytatás a 3. oldalról)

Az elkészítéshez nagyon sok cseresznyére volt szükség, hiszen tömötten be kellett rakni. Ezt is felülről kezdték egy szemmel a központi törzs tetejére, majd körbe haladva először ezt kötözték fel, majd azután következett a felső kisebb szív, azután az alsó kávak.

Ha elkészült, tetejére szintén spárgra került, hogy lehessen felakasztani. Havadon aránylag kevesen tudtak cseresznyekomát készíteni. Szilágyi László (sz. 1936) Páll Tibortól tanulta a komakészítés fortélyát, de ifj. Garda Kálmán is értett hozzá. A legények Lacit kérték meg egy-egy koma elkészítésére, amit este a kedvesüknek ajándékoztak. Készített komát M.G.-nak, M.J.-nek, amelyek a piros cseresznyéből kirakott szív formájukkal a szerelmi érzést közvetítették és kifejezetten értékes ajándékot jelentettek. A „tisza szobába”, a gerendára akasztották föl és nagyon sokáig megállott, azaz megőrizte jó állapotát. Laci maga is vitt egy lánynak, este a kasra fölakasztotta, amelyet a leány apja talált meg, és dicsekedte a lánynak, hogy „né, mit hoztam neked”. A leány persze tudta, hogy kitől van, és másnap megköszönte a szép ajándékot. Olyan eset is volt, hogy a leány nem tudta meg, hogy kitől kapta, mert este letették a széles ablakpárkányra, az ajándékozó meg nem fedte föl kilétét, ugyanis csak titkos hódolója volt a lánynak, akiről nem is akartak tudomást venni.

László János (adatközlő:
Szilágyi László sz. 1936)

A cseresznye és a patkó példázata

Júniusi melegben, hosszú úton vándorolt a nagyapa az unokájával. Útközben találtak egy elvesztett patkót. Vedd fel, kisfiam! - szólt a nagyapa, de a fiúcska értéktelennek tartotta. Azért a rossz vasdarabért nem érdemes lehajolni, úgysem vesszük semmi hasznát, s még cipeljük is. A nagyapa fölvette a patkót és a tarisznyájába tette. A faluba érve, útjuk a kovács műhelye előtt haladt el, és nagyapa eladta neki a patkót. Tovább menvén cseresznyét árultak, de a kisfiú tudta, hogy nincs erre pénzük. Nagyapó a patkóért kapott pénzen titkon vásárolt egy liter cseresznyét, és most azt tette a tarisznyájába. A legényke fáradt volt, elmelegedett az úton, a nagyapja után bandukolt. A nagyapa elől elejtett egy szem cseresznyét. A kisfiú örömmel kiáltotta, hogy talált egy szem cseresznyét, amelyért lehajolt és jóízűen elfogyasztotta. Aztán még egyet talált, három-négy lépés után ismét meglátott egyet, és mindenikért lehajolt és örvendett a gyümölcsnek. Végül az utolsó szemet a nagyapó adta oda a tarisznyából a legényke nagy álmélkodására, aki akkor tudta meg, hogy a cseresznyeszemeket a nagyapja hullatta el. Bizony lusta volt lehajolni egyszer a patkóért, a cseresznyeszemekért meg százszor is lehajolt. Tanulság?

Fűben, fában orvosság

A kakukkfű (*Thymus vulgaris*)

A nálunk is mindenféle megtalálható növényt vadcsombornak nevezik. Szőlőpusztákon, legelőkön, utak mentén mindenhol meglelhető, összefüggő szőnyeget alkotva. Nagy hangyabolyokon is megtelepedik ez az illatos törpecserje. Szára vékony, erős, levelei aprók, gyakran szőrösök, a tavasz végétől nyár közepéig hozza halványlila virágait. Lekaszálás után szépen kisarjadzik, és lesz még egy utóvirágzása is. Régóta ismert növény, az ókori görögöknél a vitézség jelképe volt, s a virágot a harcba induló katonák ruhájára hímezték. Gyógyászati célra a növény virágos, leveles hajtásait gyűjtik, májustól júliusig. Az embergyógyászatban a törött részek borogatására használják. De az iszákosság legfőbb ellenszere is. A kakukkfű teából a szenvedélybetegeknek minden negyedóránban egy kortyot meg kell innia. Émelygés, izzadás jelentkezik, amelyet éhség- és szomjúságérzet kísér. Epilepsziás betegeknek két csészével ajánlott A kakukkfű szirupja hűléses megbetegedéskor javallott. Evés előtt kell fogyasztani. Az állatgyógyászatban a kérődzőknél van fontos szerepe, ugyanis ha nem tud az állat kérődzni, akkor kakukkfű teát itatnak vele.

A kakukkfű nemcsak gyógyászati célra alkalmas, hanem kiváló fűszernövény is. Nálunk fűszernövényként nem-

igen használják, jóllehet kámforos ízű és illatú levele kiválóan alkalmas húsok ízesítésére. A megszáritott kakukkfűvet szét kell morzsolni, és a majdnem kész húrra kell szórni, így megőrzi kellemes aromáját. Közlök egy receptet is, amelyet egy egyetemi tanárnőtől tanultam. A krumplit meg kell mosni, félbe vágni és a lapos részekre keresztvágásokat tenni. Egy kanál olajat egy kanál mustárral, borssal, sóval, három gerezd fokhagymával és kakukkfűvel jól kikavarunk. Ezt rá kell tenni a krumplira és tepsibe téve alufólia alatt ½ óráig párolni, majd utána még ½ órát fólia nélkül a lerben hagyni. Fogyasztható körítésként, de egytál ételként is.

Csipán Ilona, Rigmány

Kakukkfű (*Thymus vulgaris*)

Megnyílt Havadon a fogorvosi rendelő

2007. április 10-én, Havadon megnyílt a fogorvosi rendelő. Nagyon vártuk ezt a napot, hiszen a község lakói régóta várnak fogorvosi ellátásra. A fogorvosi rendelő működéséről beszélgetünk dr. Dónáth Árpáddal, a rendelő fogorvosával.

- Alig két hónapja dolgozik Havadon, milyen észrevételeiről számolna be?

- Nagy öröömre szolgál, hogy a nyomtatott médián keresztül beszámolhatok a fogorvosi rendelő működéséről. Sajnos, nagyon lassan haladt a beinduláshoz szükséges engedélyek beszerzése, így sok utánajárás, hosszú várakozás előzte meg. Kihasználva a lehetőséget, meg szeretném köszönni mindazoknak, akik segítettek a rendelő létrehozásában, dr. Kuharcz Olivérnek, aki a felszerelést adományozta, valamint

Havad község Polgármesteri Hivatalának, hogy a helyiséget és az átalakításokat biztosította

- Ebben a kis községben a rendelő mennyiben tesz eleget az uniós elvárásoknak?

- Igyekeztünk a rendelőt európai színvonalra emelni, ami sikerült, ugyanis minden erre vonatkozó jogszabálynak megfelelően.

- Milyen előnyöket említene meg, amelyek a község lakóit érintik?

- A rendelő előnye közé tartozik a könnyű elérhetőség, nem szükséges többé kilométereket utazni fogorvosi ellátásért, ezáltal az utazás költsége kiiktatódik.

- Mikor és hogyan történik a kezelés?

Hetente kétszer van rendelés: kedden és csütörtökön 10-17 óra

között. A kezelés programálás alapján történik, így a pácienseknek nem kell órákig a váróban tolongani, hogy az ellátást igénybe vehessék. A sürgősségi esetek, természetesen, programálás nélkül is a legrövidebb időn belül megoldásra kerülnek. Hamarosan telefon elérhetőségünk is lesz, amely megkönnyíti a bejelentkezést.

- Milyen további céljai vannak?

- Távlati célunk egy fogászati röntgen létrehozása, ami sajnos hiányzik a teljes régióban és reméljük, hogy belátható időn belül meg tudjuk valósítani.

- Doktor úr, köszönjük szépen a tájékoztatást, munkájához sok sikert kívánunk.

Adorjáni Judith, Havad

Szépen fejlődnek a nyárádszentsimoni mintagazdaság mangalicái

Az Unióban

Úgy döntött a politika,
Hogy menjünk az Unióba.
Tárt karokban volt is részünk
Addig, amíg be nem léptünk.
Onnan jön a támogatás,
Euró és dollárrakás.
Örvendhet majd, aki tagja,
Levél nélkül megy nyugatra.
Dolgozni is bárhol lehet,
Öröm lesz a pénzkereset.
Ám, de ahogy bekerültél,
Hűvösebbre fordult a szél.
Rögtön meg is mondták nekünk,
Onnét sok pénzt nem zsebelünk.
Ott dolgozunk, ahol hagyják,
De csak akkor, mikor mondják.

Tudjátok meg jó polgárok,
Sok munka vár tireátok.
A durváját ti végzitek,
Ezért John egy kicsit fizet.
Lehet nálunk epret szedni,
Meszet, maltert kevergetni.
Kiszolgálni, beszolgálni,
Kimosni és felszolgálni.
Fuss ki- önts ki, súrolgatni,
Inget-, gatyát-, bugyit mosni.
Lehetsz te itt tehénpásztor,
Almát szedhetsz le a fákról.
Lehetsz naponta rakodó,
Ha egyéb nem, szeméthordó.
Vendéglőben segédpincér,
Ételhordó, kutyasintér.
Ha megtelsz euróval, kinccsel,
Valaki még meg is lincsel.
És még sok ilyen munka kell,
Ez mind rád vár, hogy végezd el.

Lehetsz katona Irakban,
Koporsód majd ki lesz rakva
Jelvényekkel, pléh érmékkal,
Magas kitüntetésekkel.
Elsírja majd a miniszter,
Ez is a hazáért hunyt el.
A jóbarát, Amerika-
Vízum nélkül bé nem oda.
Afganisztán, -oda lehet,
Csak épp kijönni nem lehet.
Jóistenünk, téged kérünk,
Te mondd meg, hogy hova menjünk.
Ha a mennyet mondod részül,
Innen oda egy se készül.
Akkor inkább itt maradunk
A földünkön, - itt aratunk,
Inkább leszünk itthon szolgál,
Mint a büszke Unióba.

Szabó András, Geges

Kismesterségek

A lópatkolás

A mezőgazdasággal foglalkozó kistermelők számára a legfontosabb igavonó állat a ló, nemcsak a múltban, hanem a jelenben is. A lovat meg kell patkolni, helyi tájszólásban vasalni kellett. Ezt a műveletet mindenkor a patkoló kovácsok végezték. A lópatkolás kiváló szaktudást igényelt mindig, ezért volt szükség a hozzáértő emberek munkájára. A jó kovácsnak híre ment a környéken. Gegesben jelenleg id. Simonfi Dénes kovácsmester végzi a lópatkolást, akit tréfásan, baráti körben, csak Patkósnak emlegetnek. Öröndetes dolog, hogy a mesterséget fia, ifjabb Simonfi Dénes is megtanulta, tehát van, aki továbbvigye ezt a ma már ritkaság számba menő szakmát.

A patkót maga a kovács készíti el 25x10-es vasból: egy patkóhoz átlag 30-40 cm hosszú vasra van szükség, amelyet a lópata mérete szerint formál. A feldarabolt vasat vörös izzásig hevítik, ezután a megfelelő méretre meghajlítják,

és lyukasztják nyolc helyen, hogy a pata megfelelő részére lehessen rászegezni. Ez után következett a sarkozás a patkó alsó felére, hogy jól fogjon a földutakon, ne csússzék el. A patkóra ez után acélt is hegesztenek, hogy ne vássék, fogjon jobban. Ezt korábban csak a "téli vasra" tették, hogy a jeges úton is fogjon, de mostanában nem igen tesznek különbséget a téli, illetve a nyári patkó között. A vasaltató gazda előre megbeszéli a vasalás idejét, a lovat bekötik a vasalószínbe. Az egyik hátsó lábával kezdik, a gazda felemeli a ló lábát, hogy a kovács hozzáférhesen a patájához. Első mozzanat mindenkor a vásott patkó leszedése és a pata megpucolása. Harapófogóval körbe lecsipegeti, majd éles körömpucoló késsel lefaragja a pata szélét. Ráhelyezik a korábban már rápászított patkót, és nyolc szeggel felszerelik

a patára. A patkószegből is több méret van, a hosszúságot a pata vastagsága szerint választják ki. Miután fölszegezte, egy fogóval lecsípi a szeghegyeket, majd "rányitolja", végül egy ráspollyal lereszeli. Mikor mind a négy lábon elvégezték, akkor bekenik növényi eredetű olajjal, hogy puhuljon a köröm, ugyanakkor ez a párologtatást is akadályozza. Mostanában "fáradt olajjal" kenik meg, amely szép színt és fényt ad a patának. A sokat hajtott lónál vásik, kopik a patkó, ezért legalább háromhavonta le kellene pucolni és újraütni, de elhanyagolják, és úgy félévenként ismétlik meg a műveletet.

Évente 40-50 lovat szokott megpatkolni a község falvaiból, de hoznak lovakat Makfalváról, Hármasközségből, Abodból is még távolabbról is.

László János (adatközlő:
Simonfi Dénes, sz. 1943)

A felízított vasat megfelelő formára hajlítják

Kertkapu

Piros bazsarózsa (*Paeonia officinalis*)

A bazsarózsa vagy pünkösdi rózsa keleten a tavasz, a bőség és a méltóság jelképe. A magyar nép életével szorosan összeforrt a virág. Gondoljunk a kis falusi kertekre, ahol a zöldség- és fűszernövények mellett, mindig helyet kapott a virág is. A kiskert virágai között a bazsarózsa kiemelkedő helyet foglal el. Vidékünkön – főleg Gegebben – a temetőn is megtaláljuk. Alsó levelei sötétzöldek, kétszeresen szárnyaltak, mélyen keskeny szeletekre osztottak. Magányos virága 12 cm átmérőjű, bíborvörös vagy sötétpiros, ezen kívül van rózsaszín és fehér változata is. A legrégebbi faj a sötétpiros, amely nagyon életerős fajta, telt virágú. Vidékünkön nem

ismert, de fás szárú bazsarózsa is van, amelyet oltással szaporítanak. Általában május végén virágzik, előbb a piros, majd a fehér és a rózsaszín, legkésőbb a sötétlila változat.

A bazsarózstát korá ősszel vagy tavasszal tőosztással szaporítjuk. A gumókat nem kell mélyre tenni, de napos helyre

kell ültetni, mert különben elmarad a virágzás. Ültetés után csak a következő évben virágzik. Kertünkben, udvarunkon messze virító színfolt. A piros bazsarózsa szépségét a régi szólás is érzi: "Olyan a két orcája, mint a bazsarózsa."

Csípán Ilona, Rigmány

Dsida Jenő (1907-1938)

MENNI KELLENE HÁZRÓL HÁZRA

Nem így kellene hűvös, árnyas szobából, kényelmes íróasztal mellől szólani hozzátok, jól tudom. Menni kellene házról házra, városról városra, mint egy izzadt, fáradt, fanatikus csavargó. Csak két égő szememet, szakadozott ruhámat, porlepett bocskoromat hívni bizonyágul a szeretet nagy igazsága mellé. És rekedt hangon, félig sírva, kiabálni minden ablak alatt: Szakadt lelket foltozni, foltozni! Tört szíveket drótozni, drótozni!

Jula nanyó mesél:

Erkölcsei regula III.

A templomba menj csendesén,
Viseld magadat eszesen.
Odaérvén imádkozzál,
Első helyre ne vágyakozzál.
Nagyobb ember elől kikelj,
Ha a székből szoros a hely.
Ott ne állj meg és ne piszmogj,
Ne krákojg és ne is mormogj.
Figyelmezz a szónoklóra,
Ne add eszed akkor másra.
Hazamenvén olvasgassál,
Jó könyvekből tanulgassál.

Az Erdei Iskolában június folyamán szerveztük meg az első táborát, Csípán Ilona tanárnő vezetésével

Fakanál

Rebarbara leves

Odateszünk 2 liter vizet főni, akármilyen kis hússal, csonttal. Beleteszünk egy kanál házi ételízesítőt, egy fej apróra vágott hagymát, egy-két murkot. Miután a hús megfőtt, hat-nyolc rebarbara szárát meghámozzunk, apró kockákra vágva beletesszük a levesbe, egy pillanat alatt megfő. Ezután habarást készítünk és felelesztjük. Ha kész van, apróra vágott petrezselyem zölddel megszórjuk. Ha igen savanyú, egy kis

cukorral édesítjük. Ha hús nélkül főzzük, akkor kis húsgombócokat főzünk bele.

A rebarbarából ugyanígy készíthetünk mártást (szósz) hússok mellé, kiváló kompótot és dzsemet is.

A rebarbara nagyon gazdag vitaminokban, ásványi sókban. A szakirodalom különösen ajánlja szellemi munkát végzőknek, szívbetegeknek, gyerekeknek, csecsemőknek.

Egy fő rebarbara (*Rheum rhabarbarum*) biztosítja a család szükségletét.

László Piroška, Havad

Közhírré tétetik

Az Önkormányzat hírei:

1. A Havad - Geges közötti aszfaltútra 2,5 km hosszúságban sikerült koptató réteget húzatni.
2. Vadasdra a Gorzsád patakon át, Gegesbe pedig a Somos patakon át hidakat készítettünk, amelyekhez Besztercéről vásároltunk két betongyűrűt.
3. Kiásattuk a Helyi Tanács munkagépével Vadasd faluban a sáncokat. Szentsimonon is sor került a sáncásásra és a legelőre vezető út rendbetételére.
4. A község településein található mellékutcák modernizálása érdekében kivitelezhetőségi tanulmányt állítottunk össze,
5. A Havad és Geges közötti Szájván hídjához egy, az erdőtől lefutó sáncot ástak, a Helyi Tanács munkagépével, a vízelvezetés céljából.

Adorjáni Judith, Havad

Felvetett nagyágy (több helybéli adománya) – a nyárád-szentsimoni Tájház tiszta szobájában tekinthető meg.

Kolompso – Havad község lapja

Megjelenik 3 havonta.

Felelős szerkesztő: László János

Szerkesztők: Balogh Irma,

Adorjáni Judith, Domokos Csaba

Lektorálta: Deák Borbála

Design és tördelés: Deák Attila